

РЕЦЕНЗІЯ

д.е.н., професора, професора кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Косач Ірини Анатоліївни

на дисертаційну роботу

Панченко Марини Миколаївни на тему:

«Стратегічні напрями розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу
України»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
(05 – Соціальні та поведінкові науки)

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

В умовах військового стану національна економіка України функціонує під впливом нових системних викликів економічного, політичного, міжнародного характеру, тому питання активізації інноваційно-інвестиційних процесів в Україні набули особливої актуальності, що пов'язано з необхідністю удосконалення інноваційно-інвестиційної політики, максимальної націленості її на використання наявних ресурсів, переведення економіки країни на воєнні рейки, залучення іноземних інвестицій у наукоємні галузі національної економіки. Розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу є системним складним процесом, який враховує пріоритетність розвитку тих чи інших виробництв, ринкову кон'юнктуру, наявні ризики, національну безпеку тощо. Слід зазначити, що масштаби та рівень наукової розробки цієї проблеми в період війни, післявоєнної відбудови економіки України є недостатнім та потребує подальших досліджень, що і обумовлює актуальність, своєчасність та важливість дисертаційної роботи Панченко М.М.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Панченко М.М. виконана згідно з тематикою плану науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка». Так, напрацювання, надані в роботі, є складовою науково-дослідних тем кафедр економічної теорії та бухгалтерського обліку, а також кафедри управління персоналом та бізнес-технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»: «Формування організаційно-економічних засад запобігання загрозам сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0122U201268) та «Перспективи збалансування ринку праці у період війни та післявоєнного відновлення України 0123U104273), у межах яких авторка розглядає сутність та роль інноваційно-інвестиційного потенціалу у процесі зменшення загроз та ризиків інноваційного шляху розвитку. В рамках проведених досліджень за зазначеною тематикою авторкою наведено прикладні рекомендації щодо удосконалення процесів управління інноваційно-інвестиційним потенціалом з метою відновлення економіки України в стратегічній перспективі.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави зробити висновок, що сформовані авторкою наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними та обґрунтованими. Дослідження базуються на сучасній методологічній основі, якою є фундаментальні положення економічної теорії, теоретичні та прикладні аспекти функціонування національної економіки.

Аргументованість наукових положень дисертаційної роботи базується на використанні у процесі дослідження статистичної та фактологічної інформації, що ґрунтується на даних української та міжнародної статистики, нормативно-правових документах державних та місцевих органів влади, наукових публікаціях вітчизняних та зарубіжних вчених, результатах досліджень авторки.

Зміст дисертаційної роботи здобувачки та опублікованих наукових праць свідчать, що основні положення, які визначають наукову новизну дисертації, одержані у результаті власного, самостійного наукового дослідження.

Достовірність і обґрунтованість теоретичних положень, методичних та прикладних розробок, висновків й пропозицій, представлених у роботі, підтверджується доцільною постановкою наукових і практичних завдань, правильним та коректним застосуванням відповідних методичних прийомів.

На позитивну оцінку заслуговує те, що об'єкт і предмет дослідження є чітко визначеними та змістовно відповідають один одному. У роботі використано як загальнонаукові, так і специфічні методи, зокрема, абстрагування, аналіз, синтез (для визначення сутності та ролі інвестиційно-інвестиційного потенціалу в економічних процесах); діалектичний – для встановлення зв'язків між важелями, інструментами впливу та процесом активізації інноваційної та інвестиційної діяльності в Україні; економіко-статистичний (для аналізу інноваційно-інвестиційних процесів); графічний (для візуалізації теоретичних, практичних результатів дослідження); SWOT-аналіз (для встановлення сильних, слабких сторін, загроз та можливостей розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу, його можливостей та загроз); логічний (для констатації пропозицій щодо стратегічних орієнтирів інноваційно-інвестиційного потенціалу). Завдання наукового дослідження є такими, що відповідають сформульованій меті.

Обґрунтованість наукових пропозицій авторки, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, науковими публікаціями відповідно до встановлених вимог.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 202 сторінки. Дисертація містить 21 таблицю та 36 рисунків, список використаних джерел налічує 160 найменувань. Наукове дослідження оформлене відповідно встановлених вимог та містить усі необхідні структурні компоненти.

В першому розділі дисертації авторкою систематизовано множинність підходів до визначення змісту основних складових теорії управління

інноваційно-інвестиційним потенціалом (дефініцій «інновації», «інвестиції», «потенціал»), критичний аналіз яких дав змогу поглибити розуміння їхнього змісту з урахуванням впливу ризиків і загроз. Систематизовано класифікаційні ознаки інноваційно-інвестиційного потенціалу (с.37-38). Систематизовано умови формування, компоненти та перспективи реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу, а також стимулюючої ролі інвестицій в структурі інноваційно-інвестиційного потенціалу (с.45). Розроблено методичний інструментарій оцінювання існуючого інноваційно-інвестиційного потенціалу України (с.56-65). У результаті проведеного дослідження існуючих методів оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу різних рівнів здійснено їх структурування та згрупування. Запропоновано модель оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу (с.62).

У другому розділі дисертації проведено аналіз інноваційних та інвестиційних процесів в Україні, зокрема досліджено основні джерела фінансування інновацій (с.69-74), обсяги залучення інвестицій в національну економіку (с.74-76), обсяги витрат на інновації та вивчено тенденції залучення інвестицій в інновації (с.76-80). Визначено місце України у світових рейтингах (с.81-86), а також проведено SWOT-аналіз сильних та слабких сторін, можливостей і загроз наявного інноваційно-інвестиційного потенціалу (с.86-94). Проведено оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу (с.95-106) та систематизовано ризики, що стають на перешкоді розвитку (с.107-116).

У третьому розділі запропоновано ключові пріоритети максимізації цифрових трансформацій в Україні як основи розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу (с.139). Запропоновано структурно-логічну схему стратегічного управління розвитком інноваційно-інвестиційного потенціалу України (с.157), що дозволяє сформулювати стратегічні проблеми і стратегічні орієнтири розвитку, пов'язати стратегічні орієнтири розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу з можливостями, загрозами розвитку. Розроблено концептуальну модель стратегії розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу (с.160) та проблемно орієнтовану дорожню карту (с.164) з ідентифікацією ключових проблем, стратегічних орієнтирів та наслідків розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу України.

Дисертаційна робота є логічною, послідовною та завершеною працею, що виконана автором самостійно. Дослідження оформлене відповідно встановлених вимог та містить усі необхідні структурні компоненти.

Наукова новизна отриманих результатів дисертаційної роботи

Ознайомлення зі змістом дисертації дало можливість визначити основні наукові положення та висновки, які сформовано авторкою і характеризуються науковою новизною

Удосконалено:

- теоретичні засади обґрунтування стратегічних орієнтирів розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу на основі уточнення їх змістовного наповнення, визначення наявних ризиків та загроз, що на відміну від існуючих, передбачає комплексне використання інструментів державного, інституційного та інфраструктурного стимулювання, впровадження цифровізації, автоматизації,

диверсифікації джерел інвестицій у науково-технічну сферу, що в подальшому сприятиме активізації інноваційного розвитку та інвестиційної привабливості економіки України;

- понятійно-категоріальний апарат в межах поглиблення змісту понять “інновації”, “інноваційно-інвестиційний потенціал”, що на відміну від наявних підходів, дало можливість поєднати: традиційне тлумачення понять; ризики зовнішнього та внутрішнього середовища; безпековий, економічний, соціальний, науково-технічний, екологічний та інші ефекти;

- науково-прикладні підходи щодо визначення ймовірності настання ризиків та оцінку їх впливу на розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки, на основі застосування матриці інструментів зменшення ризиків для сильних сторін інноваційно-інвестиційного потенціалу;

- прикладні засади стратегічного управління розвитком інноваційно-інвестиційного потенціалу України, у межах яких, на відміну від існуючих, передбачено впровадження моніторингу його реалізації, що дозволяє пов'язати стратегічні орієнтири реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу з можливостями, загрозами на основі аналізу сильних, слабких сторін, переваг національної економіки, визначити можливі наслідки досягнення стратегічних цілей.

Набули подальшого розвитку:

- науково-методичний підхід до оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу, реалізація якого передбачається за наступними етапами: аналіз інформаційних джерел, визначення цілей та завдань оцінювання; систематизація факторів впливу; розробка стратегічних напрямів нарощування, який на відміну від наявних, дав змогу використати рейтингові, експертні та індексні методи і встановити пряму залежність росту інноваційно-інвестиційного потенціалу від макроекономічних показників розвитку, забезпеченості економіки трудовими ресурсами, кількісних та якісних показників інноваційної діяльності, інфраструктурно-ресурсного потенціалу;

- науково-прикладні засади управління ризиками інноваційно-інвестиційного потенціалу шляхом поєднання стратегічного та тактичного управління, що дозволяє на всіх стадіях використання зазначеного потенціалу виявляти взаємозв'язок між ризиками та можливостями наявних інвестиційних ресурсів;

- методичний інструментарій оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу, який базується на виокремленні економічної, інноваційної, інфраструктурно-ресурсної та трудової компонент, що дало можливість визначити комплексний інтегральний індекс інноваційно-інвестиційного потенціалу та в подальшому окреслити стратегічні пріоритети його формування в умовах глобальних викликів національної економіки;

- практичні рекомендації щодо розширення заходів та інструментів стимулювання розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу з використанням інструментів інституційного та інфраструктурного впливу з метою активізації інвестиційних процесів в інноваційній сфері України для забезпечення передумов ефективного використання ресурсів та покращення соціальних параметрів життя населення.

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення сформульованих в дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що розроблені й обґрунтовані наукові напрацювання, представлені в дисертаційній роботі, закладають наукове підґрунтя практичного вирішення проблеми управління інноваційно-інвестиційним потенціалом національної економіки із врахуванням сучасних реалій. Запропоновані авторкою результати наукового дослідження можуть бути безпосередньо використані у науково-дослідній роботі, навчальному процесі, а також у практичній діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Так, рекомендації Панченко М.М. використано у практичній діяльності у роботі Департаменту економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації – при розробці Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року (довідка № 01-01-20/199 від 30.01.2024 р.); Агенцією регіонального розвитку Чернігівської області – у практиці формування та реалізації перспективних програм соціально-економічного розвитку Чернігівської області, систематизації існуючих ризиків (довідка № 14 від 31.01.2024 р.); військовою частиною А4044 м. Житомир (довідка № 716 від 29.01.2024 р.), військовою частиною А1451 м. Харків (довідка №226/56/94 від 29.01.2024 р.) - при формуванні елементів інноваційної системи функціонування фінансової служби, цифровізації та кіберзахисту фінансово-господарських процесів військової частини і як наслідок підвищення загальної обороноздатності. Основні теоретичні висновки й науково-практичні рекомендації автора впроваджено в навчальний процес Національного університету "Чернігівська політехніка" при викладанні дисциплін «Інноваційно-інвестиційний менеджмент», «Інноваційні HR-технології», «Стратегічний менеджмент», (довідка № 202/08 – 312/ВС від 25.01.2024 р.).

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Результати дослідження відображено у 12 наукових працях, з яких 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 6 тез наукових доповідей.

Авторкою дотримані вимоги п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень. Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій авторки порушення академічної доброчесності не виявлено. Елементи фальсифікації чи фабрикації тексту в роботі відсутні. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок авторки в опублікованих у співавторстві працях.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Загалом, оцінюючи позитивно результати наукового дослідження Панченко М.М., слід зазначити наступні зауваження та дискусійні положення. Зокрема:

1. Недостатньо зрозумілим є розкриття авторкою сутності, структури та змісту механізму реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу (с.39).

2. Запропонована авторкою структура інноваційно-інвестиційного потенціалу (с.39-43) є недостатньо обґрунтованою та наочною. Доцільно було б приділити більшу увагу напрацюванням інших дослідників щодо питання структуризації потенціалу та виокремлення його складових.

3. У п.1.2. авторка розглядає напрями, заходи та інструменти державного стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу в контексті сталого розвитку економіки України (с.52, таб.1.2), що є недостатньо зрозумілим згідно тематики дослідження, оскільки в подальшому авторка не акцентує увагу на концепції сталого розвитку та впливі інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки на досягнення глобальних цілей.

4. При застосуванні методики SWOT-аналізу (с.84-90) доцільно було б звернути увагу на сучасні виклики, обумовлені військовим станом та військовою агресією РФ, та їхнім впливом на розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу.

5. У третьому розділі роботи доцільно було б розглянути досвід провідних країн світу, зокрема країн Європейського співтовариства, щодо формування стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки на основі використання інноваційно-інвестиційного потенціалу.

Проте в загальному підсумку зазначені зауваження є свідченням багатоаспектності обраної проблематики дослідження, не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Панченко Марини Миколаївни на тему «Стратегічні напрями розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу України» є завершеною, самостійною працею, що виконана на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне і практичне значення.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами)

та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502), вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами від 19 травня 2023 р. № 502). Зазначене дозволяє зробити висновок, що Панченко Марина Миколаївна, авторка дисертації «Стратегічні напрями розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу України», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
та адміністрування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

ІРИНА КОСАЧ

Підпис д.е.н., проф. Косач Іриною
Вчений секретар НУ
«Чернігівська політехніка»
д.н. держ.упр, проф.

ІГОР ОЛІЙЧЕНКО